

АРАБСКОТО ВЛИЯНИЕ В ЕЗИЦИТЕ НА СТРАНИТЕ ОТ СРЕДИЗЕМНОМОРИЕТО

Татяна Иванова

В своето ежедневие никой от нас не си задава въпроса за произхода на лексиката, която употребяваме. През вековете думи от един език намират своето място в друг и стават неделима част от него. Този доклад разглежда думи от арабски произход, станали част от речниковото богатство на испанския и френския език, както и начините по които те са проникнали в тях.

Арабският език произлиза от южната група на семито-хамитското езиково семейство. Френският език и испанският език са романски езици от индо-европейското езиково семейство. Възможна ли е връзка между тези езици, които се различават коренно по своята фонетична и синтактична същност? Според *Dictionnaire des mots d'origine étrangère* (Walter & Walter, 1998) около 442 думи от френската лексика имат арабски произход. Почти 4000 е броят на арабските думи в испанския език. Както е добре известно, заемките са феномен, който се отнася към всички езици. Дума от един език може да бъде внесена в друг по няколко начина: директно; когато е изпратена от език В в език А; когато е търсена в език В.

През 711 г. арабският наместник Муса ибн Нусеир изпраща армия към иберийските територии, оглавявана от берберския владетел Тарик. Той разбива войската на вестготския крал Родриго при една скала, която по-късно е наречена на неговото име – Гибралтар (جبل طارق). След тази победа той завоюва земите на Севиля, Кордова и Толедо. В 712г. Муса се присъединява към него, завзема платото Естрададура и се установява в Толедо. Така започва завладяването и ислямизирането на иберийската територия, наречена от арабите Ал-Андалус (الانطلس). След установяването на власт на династията на Абасидите, един емир от оцелелите Омейяди през 756г. превзема Кордова и се обявява за независим от арабския халифат владетел, но продължава да налага арабо-мюсюлманската доктрина. Това господство продължава до 1031г., когато Кордовският халифат е разделен на множество малки независими владения. Така чрез инвазията в Андалусия, арабските думи са

внесени директно в испанския език. Най-ярко доказателство за това са наименованията на редица области, градове и реки като: Andalus (الاندلس), Axarquía (الشرقية), Algeciras (الجزيرة الخضراء), Gibraltar (جبل طارق), Guadalajara (وادي الحجاره), Guadalquivir (واديالكبير), La Sagra (صحراء) и др.

През този период на арабско господство в земите на целия халифат особен напредък бележат науките, процъфтяват изкуството, музиката, архитектурата и литературата. В това отношение Кордовският халифат не прави изключение. Севиля и Кордова стават центрове на арабската наука и литература и средища на изявени арабски мислители и учени. Така чрез този своеобразен трансфер на технически постижения, философски и религиозни идеи много арабски думи намират място в испанската лексика. Това са думи от областта на астрономията, математиката, медицината, химията, ботаниката, зоологията, архитектурата и пр. като: elixir (الكسير) - елексир, álgebra (الجبر) - алгебра, algoritmo (الخوارزمي) - алгоритъм, álcali (القلوي) - алкали, alcohol (الكحول) - алкохол, alcázar (القصر) - крепост, guitarra (قيثارة) - китара, laúd (عود) - лютня, nadir (نظير) - надир, quilate (قيراط) - карат, gacela (غزال) - газела, almartaga (المرتك) - оловен окис, adobe (الطوبه) - неизпечена тухла, alqueriá (القرية) - ферма, alacena (الخزانة) - стенен шкаф, alcoba (القبة) - купол, cadí (قاض) - съдия, кадия, visir (وزير) - везир, sultan (سلطان) - султан, imam (إمام) - имам, islam (الإسلام) - ислям.

Много европейски учени и философи посещават научните центрове на територията на целия арабски халифат, където срещат непознати за тях животни, растения, сгради, обичаи и облекла. За да опишат своите наблюдения в много случаи те търсят местната дума и така я пренасят в своите езици. В испанския език като такива могат да се считат думите: alcantarilla (القططرة) - мост, аквадукт; albañil (البناء) - строител, зидар; acetre (السطل) - ведро, кофа; adive (ذئب) - вълк; alacrán (عقرب) - скорпион; albóndiga (البندقة) - кюфте; cárame (كهربا) - кехлибар; harén (حريم) - харем; jarabe (شرب) - сироп; jarra (جرة) - стомна; jirafa (زرافة) - жираф; sorbete (شربات) - шербет; tahona (طاحونة) - мелница; támara (تمر) - фурма; taza (طست) - тас; velmez (ملبس) - дреха и др.

Трудно е да се определи със сигурност дали думи като : azúcar (السكر) - захар; arroz (الارز) - ориз; aceite (الزيت) - зехтин; aceituna (الزيتون) - маслина; albaricoque¹ (البرقوق) - кайсия; algodón (القطن) - памук; café (قهوة) - кафе; califa (خليفة) - халиф; limon (ليمون) - лимон; toronja (ترنجة) - грейпфрут; toronjil (ترنجان) - маточина и много други са внесени директно чрез установените търговски връзки или са част от търсените местни думи.

Ако арабските думи в испанския език са пренесени чрез арабската инвазия, то във Франция такава не е осъществена. През 732г. северно от гр. Поатие, Карл Мартел разбива мюсюлманските войски и слага край на арабското домогване към френските територии. Така забавя появата на арабската лексика във френския език до Средновековието, когато преимуществото на арабските науки е най-осезаемо. Някои думи са пренесени директно от арабски, а други с посредничеството на езици като италиански и испански, което се дължи не само на географската, но и на родствена им близост. Например чрез италианския език са навлезли думи като: chiffre² (الصفير)-цифра; carafe (غرافة) - гарафа; douane (ديوان) - митница; assassins (حشاشون) - асасини и др. Чрез испанския са проникнали думи като : adobe (الطوبية) - неизпечена тухла; alcázar (القصر) - крепост; alcôve (القبة) - алков; guitare (قيثار) - китара; abricot (البرقوق) - кайсия; artichaut (الحرشوف) - артишок и др.

Колонизирането от страна на Франция на страните от Северна Африка и най-вече на Алжир е друг етап от навлизането на арабска лексика във френския език. По този начин са се появили думи като: pouba (نوبة) - беда; toubib (طبيب) - лекар; bled (بلدة) – поселище; clebs (كلب) – куче; flouze (فلوس) – пари и др.

Значителна роля в пренасянето на арабските думи имат и големият брой емигранти от Северна Африка. Благодарение на тях и техните потомци във френския език са се утвърдили думи като : emir (امير) – емир; hammam (حمام) – баня; harem (حريم) – харем; souk (سوق) – пазар; sérual (سروال) – панталон; bakchich (بقشيش) – бакшиш; cheb (شب) – младеж; caïd (قائد) – вожд; djellaba (جلبة) – арабска дълга роба; gandoura (غندورة) – вид

¹ думата البرقوق в арабския език е със значение “слива”

² думата الصفير в арабския език означава “нула”

туника без ръкави; couscous (كسكس) – кускус – ядене, приготвено от грис и варено на пара, което се поднася със сос от зеленчуци или месо; harissa (هريسة) – хариса – вид силна подправка; djinn (جن) – зъл дух; saftan (قفطان) – дълга роба; baraka (البركة) – шанс и др. Повечето от тези думи днес се използват само в говоримия френски език.

Посочените тук примери са само малка част от арабските думи в тези два езика. Такива се срещат и в много други езици. Редица от тях са определени като интернационална лексика. Най-често това са термини от областта на математиката, химията, архитектурата и др. В тази лексика се включват и наименованията на звезди като Aldebaran (الدبران), Algol (رأس الغول), Fomalhaut (فم الحوت) и др.

С течение на времето някои думи са претърпели фонетични промени, а други са получили ново значение, поради което понякога е доста трудно да се открие първоначалният вариант на думата, а оттам и нейният произход. Например в арабския език има специфични съгласни, които не съществуват в индоевропейските езици. Такъв е случаят със съгласната ق (q), която е заменена със съгласната ك (k). В испанския език голяма част от арабските думи са заети с определителния член ال, докато във френския думите са в неопределено състояние.

В този доклад е представена само малка част от огромното богатство на арабския език, намерил място по един или друг начин в езиците на страните от Средиземноморието. Фактът, че тези думи са се съхранили в тях, а и в много други езици, още веднъж доказва и утвърждава значението на арабските научни постижения, език и религия.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Баранов, Х.К. – Арабско – руский словарь, Москва, 1984
2. Нейков Т., Ценкова Е., Георгиев Цв., Кучер Ю. - Diccionario español – búlgaro, София, 1992
3. Dr. Youssof M. Reda - Al-Kamel Al-Kabir Plus – Dictionnaire du français classique et contemporain Français-Arabe, 1996
4. <http://www.spanishpronto.com/spanishpronto/arabicglossary.html>
5. <http://www2.ignatius.edu/faculty/turner/arabicspanish.htm>
6. <http://users.antrasite.be/ppoisie/>